

*Christians
Luther*

LUTHER Martin

MUŽ,
KTERÉHO
DOBA
POTŘEBOVALA

Muž, kterého doba potřebovala

Martin Luther patří k nejvýznamnějším reformátorům. Za jeho působení vrcholí reformační úsilí a reformace si otevírá cestu do většiny evropských zemí.

Podobně jako první hlasatelé evangelia, také Luther vyšel z chudých poměrů. Dětství prožil ve skromné rodině německého venkovana. Jeho otec prací v dolech vydělával peníze na jeho výchovu – chtěl mít ze syna právníka. Bůh však měl s ním jiné záměry: Luther se měl stát stavitelem „velkého chrámu“, který byl budován postupně v průběhu mnoha staletí. Bůh připravoval Luthera pro jeho důležité životní poslání ve škole nesnází, odříkání a přísné kázně.

Lutherův otec byl muž energický a rozhodný, měl pevné zásady a potrpěl si na čestnost a otevřenost. Díky zdravému selskému rozumu záhy pochopil, že mnišským řádům není co důvěřovat. Nesl proto s velkou nelibostí, když Martin Luther bez jeho svolení vstoupil do kláštera. Trvalo dva roky, než se se synem znovu smířil, ale ani pak svůj názor nezměnil.

Ve škole, kam ho rodiče poslali už v raném mládí, jednali s Lutherem drsně až krutě. Doma měli takovou nouzi, že když začal chodit do školy v jiném městě, musel si vydělávat na stravu zpěvem po domech. Tehdejší ponuré a pověrami prostoupené náboženské představy mu naháněly strach. Chodil spát utrápený, bál se temné budoucnosti a třásl se hrůzou při pomyšlení na Boha, kterého znal spíše jako přísného, neúprosného soudce a krutého tyra-
na než jako laskavého nebeského Otce. I za tak nepříznivých okolností usiloval Luther o vysokou mravní a rozumovou úroveň.

Luther na univerzitě a v klášteře

Když v osmnácti letech nastoupil na univerzitu v Erfurtu, bylo jeho postavení příznivější a jeho vyhlídky lepší než v předchozích letech. Jeho rodiče se šetrností a úsilím dopracovali k určitému majetku a mohli ho hmotně podporovat. Vliv jeho rozumných přátel poněkud potlačil neblahé účinky jeho dřívější výchovy. Studoval knihy nejlepších spisovatelů, pilně shromažďoval jejich nejzávažnější myšlenky

a osvojoval si moudrost moudrých. Dobrá paměť, živá představivost, bystrý úsudek a neúnavná píle ho záhy vynesly na první místo mezi spolužáky. Byla to příprava pro zápasy, které ho v životě čekaly.

Když si jednou prohlížel knihy v univerzitní knihovně, objevil latinskou Bibli. Slýchal dříve části z evangelií a epištol, které byly předcítány při bohoslužbách, a domníval se, že je to celá Bible. Nyní měl poprvé v rukou celé Boží slovo. Se smíšenými pocity posvátné úcty a úžasu listoval jejími stránkami.

Opravdová touha po osvobození od hříchu a po míru s Bohem ho nakonec přivedla k tomu, že vstoupil do kláštera a stal se mnichem. Tam od něj vyžadovali, aby vykonával nejhrubší práce a žebрал po domech. Trpělivě však snášel toto pokořování, protože se domníval, že za své hříchy musí trpět. Čím více sílilo jeho přesvědčení o tom, že je hříšník, tím více se snažil vlastními skutky získat odpuštění a pokoj. Pomocí postů, nočních bdění a bičování se snažil potlačit své přirozené žádosti, kterých ho mnišský život nezabavil. Později říkal: *„Byl jsem opravdu zbožným mnichem a zachovával jsem pravidla svého řádu přísněji, než mohu vylicít. Může-li se mnich dostat do nebe díky svým mnišským skutkům, pak bych na to měl jistě nárok... Kdyby to bylo pokračovalo dále, určitě bych si umrtvováním přivodil smrt.“* Přestože se snažil ze všech sil, jeho nitro nenacházelo pokoj. Nakonec se dostal až na pokraj zoufalství.

Když už se Lutherovi zdálo, že je všechno ztraceno, poslal mu Bůh přítele a pomocníka.

Byl to zbožný Staupitz. Otevřel Lutherovi Boží slovo a vedl ho k tomu, aby přestal myslet na sebe a hloubat o věčném trestu za přestoupení Božího zákona a hleděl více na Ježíše Krista, svého Spasitele, který odpouští hříchy. *„Netrap se nad svými hříchy, ale raději se vrhni do náruče Vykupitele. Doufej v něho, ve spravedlnost jeho života, ve výkupnou moc jeho smrti... Miluj Krista, který tě miloval jako první“* (D'Aubigné, sv. 2, kap. 4). Tato slova posla milosti na Luthera hluboce zapůsobila. Po mnoha bojích s bludy, které tak dlouho zastával, mohl lépe poznat pravdu a dojít k vnitřnímu pokoji.

Luther byl vysvěcen na kněze a povolán z kláštera na univerzitu ve Wittenbergu jako profesor. Tam se věnoval studiu Bible v původních jazycích. Začal přednášet o Bibli, mnoha nadšeným posluchačům vykládal knihu žalmů, evangelia a epištoly. Staupitz, jeho přítel a představený, na něj naléhal, aby vystoupil na kazatelnu a kázal Boží slovo. Luther váhal, cítil se nehodný mluvit k lidem na Kristově místě. Teprve po dlouhém vnitřním boji se podvolil. Posluchači byli uchvázeni jeho výřečností. Jasnost, s níž předkládal pravdy, je přesvědčovala a jeho vroucnost ovlivňovala jejich srdce.

Luther byl stále věrným synem římské církve a ani ho nenapadlo, že by mohl být někým jiným. Boží prozřetelnost ho vedla, aby navštívil Řím. Šel pěšky a přespával v klášteřích. Konečně v dálce uviděl město na sedmi pahorcích. V hlubokém pohnutí padl na zem

a zvolal: „Svatý Říme, buď pozdraven.“ Pak vešel do města, navštěvoval kostely, naslouchal podivným bajkám, které vyprávěli kněží a mniši,

Martin Luther

a konal všechny požadované obřady. Všude se ale setkával s projevy, které v něm vzbuzovaly úžas a hrůzu. Napsal: „Nikdo si neumí představit, jaké hříchy a hanebnosti se v Římě dějí. Je třeba to vidět a slyšet, aby tomu vůbec bylo možné uvěřit. Existuje-li nějaké peklo, pak je Řím postaven na něm. Toto město je bezedný jícen, který chrlí všechny druhy hříchů“ (D'Aubigné, sv. 2, kap. 6).

Krátce předtím vydal papež výnos, kterým sliboval odpustky všem, kdo po kolenou vystoupí po Pilátových schodech, o nichž se tvrdilo, že prý po nich sestupoval náš Spasitel, když opouštěl Pilátovu soudní síň, a které byly údajně zázračným způsobem přeneseny z Jeruzaléma do Říma. Luther jednoho dne zbožně vylézal tyto schody po kolenou, když tu se mu zdálo, že slyší hlas podobný hromu, který

mu říká: „*Spravedlivý bude žít z víry*“ (Ř 1,17). Luther se rychle postavil na nohy a pospíchal pryč z tohoto místa hanby a hrůzy. Od té doby chápal jasněji než kdykoli dříve, jak je nesmyslné věřit, že si člověk může spasení zasloužit svými skutky, a jak je důležité věřit v zásluhy Ježíše Krista. Když pak opustil Řím, odvrátil se od něho také svým srdcem.

Spor o odpustky

Po návratu z Říma získal Luther na wittenberské univerzitě hodnost doktora teologie. Nyní měl možnost věnovat se plně studiu Písma, které tolik miloval. Slavnostně se zavázal, že bude celý svůj život pilně studovat a věrně kázat Boží slovo, nikoli výroky a učení římské církve. Už nebyl pouhým mnichem nebo profesorem, ale pověřeným hlasatelem Bible. Byl povolán, aby jako pastýř sytil Boží lid, který hladoví a žízni po pravdě.

Světlo a tma se však snášet nemohou. Zachovávat a bránit jedno znamená napadat a vyvracet druhé. Římská církev začala obchodovat s Boží milostí. Pod záminkou zajištění prostředků nutných na stavbu chrámu svatého Petra v Římě byly jménem papeže veřejně nabízeny ke koupi odpustky za hřích. Za cenu takových zločinů měl být postaven chrám k Boží poctě, jeho „úhelný kámen“ měl být položen za „mzdu nepravosti“. Avšak právě prostředek, který si Řím vybral, aby se povznesl k dalšímu rozmachu, zasadil smrtelnou ránu jeho moci a velikosti.

Úředník pověřený prodejem odpustků v Německu, Tetzel, byl usvědčen z nejhorších zločinů proti společnosti i proti Božímu zákonu. Nechal se ale najmout, aby prosazoval zjištěné a bezohledné plány papeže. Docela bezostyšně

Johann Tetzel - známý německý kazatel a prodejce odpustků

odříkával největší lži a vyprávěl bajky, jimiž chtěl oklamat důvěřivé a pověrečné lidi. Kdyby ovšem lidé znali Boží slovo, nebylo by tak snadné je okla-

mat. Když Tetzel vcházel do města, šel před ním posel a oznamoval: „Milost Boží a svatý otec vcházejí do vašich bran.“ Lidé vítali rouhavého obchodníka, jako by k nim sestoupil z nebe sám Bůh. Hanebný obchod se konal v kostele, kde Tetzel z kazatelny vychvaloval odpustky jako nejcennější Boží dar. Prohlašoval, že jeho potvrzenky o odpuštění mají moc odpustit i hříchy, které bude kupující chtít spáchat v budoucnosti, a to bez nutnosti činit pokání. Navíc tvrdil, že odpustky mají moc zachránit

nejen živé, ale i mrtvé a že v tom okamžiku, kdy peníze dopadnou na dno jeho pokladny, opustí duše, za niž bylo zapláceno, očistec a dostane se do nebe.

Luther se zhrozil, když slyšel rouhavá slova prodavačů odpustků. Odpustky si také koupilo mnoho členů jeho sboru a brzy začali přicházet ke svému duchovnímu, zpovídali se z různých hříchů a očekávali rozhřešení ne proto, že by svých hříchů litovali a chtěli se napravit, nýbrž proto, že si koupili odpustky. Luther odmítal dát jim rozhřešení a upozorňoval je, že bez pokání a nápravy života ve svých hříších zahynou. Bezradně se obrátili na Tetzela se stížností, že jejich zpovědník neuznává jejich potvrzenky o odpustcích. Někteří dokonce žádali, aby jim vrátil jejich peníze. To Tetzela přivedlo k nepřičetnosti – zuřil a klel, na náměstích dal zapálit ohně a prohlašoval, že dostal od papeže příkaz upálit všechny kacíře, kteří se odváží postavit se proti jeho nejsvětějším odpustkům.

Lutherovy teze

Protože Tetzl nepolevil ve svém úsilí při prodeji odpustků a dál hlásal bezbožná tvrzení, Luther se rozhodl proti těmto zlořádům zakročit ostřeji. Brzy se mu naskytla vhodná příležitost. V zámeckém kostele ve Wittenbergu uschovávali mnoho ostatků a o některých svátcích je veřejně vystavovali. Právě se blížil svátek Všech svatých. Den předtím se Luther připojil k zástupům, které již proudily do kos-

tela, a přibil na dveře chrámu listinu obsahující 95 tezí proti učením o odpustcích. Prohlásil přitom, že je ochotný obhájit tyto teze příštího dne na univerzitě proti všem, kdo si myslí, že je mohou vyvrátit.

95 Lutherových tezí - norimberský tisk z roku 1517

Jeho teze vzbudily všeobecnou pozornost. Lidé je četli znovu a znovu a všude se o nich mluvilo. Vyvolaly velké vzrušení na univerzitě i v celém městě. Články dokazovaly, že moc odpouštět hříchy nebo promíjet trest za ně nebyla nikdy dána ani papeži, ani žádnému

jinému člověku. Celá věc odpustků je podvod – způsob, jak vylákat z pověřčivých lidí peníze. Dokazovaly také, že Kristovo evangelium je nejcennějším pokladem církve a že Boží milost, která je v něm zjevena, je zdarma udělována všem, kdo ji přijímají pokáním a vírou.

Lutherovy teze byly výzvou k diskuzi. Nikdo se však neodvážil do diskuze vstoupit. Otázky, které Luther předložil, se v několika málo dnech rozšířily po celém Německu a za pár týdnů o nich věděl celý křesťanský svět. Mnozí oddaní katolíci, kteří věděli o zlořádech v církvi a bědovali nad nimi, avšak nevěděli, jak zastavit jejich postup, četli teze s velkou radostí a poznávali v nich Boží hlas. Cítili, že Pán se postaral o to, aby rychle se šířící záplava zkázy, jejímž zdrojem byl Řím, byla zastavena. Knížata a světská vrchnost se tajně radovaly, že bude konečně zastavena domýšlivá síla, která neuznává právo odvolat se proti jejím rozhodnutím.

Luthera sice vedl k zahájení reformačního díla Duch svatý, ve svém úsilí však nemohl dále pokročit bez vážných střetů. Jeho nepřátelé ho pomlouvali a odsuzovali, překrucovali jeho úmysly, posmívali se mu a trousili uštěpačné poznámky. Luther však žil v jistotě, že vedoucí představitelé církve i škol se k němu ochotně připojí v úsilí o nápravu. Povzbuzení, kterého se mu dostalo od vysoce postavených lidí, mu dodávalo radost a naději. Podpora se však časem změnila ve výtky a odsuzování. Mnozí církevní i světští hodnostáři sice byli přesvědčeni, že jeho teze jsou pravdivé, brzy

však pochopili, že kdyby na ně přistoupili, vyvolalo by to velké změny. Osvícení a reforma v širokých lidových vrstvách by nutně vedly k podlomení moci Říma.

Lutherovo učení přitáhlo pozornost přemýšlivých lidí v celém Německu. Místo mrtvého formalismu, v němž byla církev tak dlouho udržována, nastupovala živá víra. Lidé přestávali věřit pověrám římské církve, mnohé předsudky vzaly za své. Všeobecný zájem vyvolával stále větší obavy církevní vrchnosti. Luther dostal pozvání do Říma, kde se měl odpovídat z šíření kacířství. Jeho přátelé se však tohoto příkazu zalekli. Velmi dobře si uvědomovali, jaké nebezpečí by mu hrozilo v tomto zkaženém městě. Nesouhlasili s tím, aby jel do Říma, a žádali, aby byl vyslýchán v Německu. Nakonec to také tak dopadlo. Papež jmenoval vyslance, který měl případ vyřešit. V písemných pokynech mu dal na srozuměnou, že Luthera již prohlásil za kacíře, a vyslanci uložil, „aby ho neprodleně stíhal a trestal“. Dále papež svému vyslanci nařídil, aby vyhubil „kacířskou nákazu“ tím, že vyobcuje z církve s výjimkou císaře všechny, bez ohledu na jejich postavení, kdo nebudou ochotni Luthera a jeho přívržence zatknout a předat Římu k potrestání.

V této době, kdy Luther tolik potřeboval nějakého přítele, který by ho povzbudil, případně mu i poradil, poslala mu Boží prozřetelnost Filipa Melanchthona. Byl to skromný a ostýchavý mladý muž. Díky zdravému úsudku, rozsáhlým vědomostem a působivé výřečnosti, ale

i pro ryzost své povahy a smysl pro spravedlnost si nicméně získal všeobecný obdiv a úctu. Jeho laskavost, opatrnost a přesnost se dobře doplňovaly s Lutherovou odvahou a činorodostí. Jejich spolupráce byla pro reformaci víta-

Vstupní dveře do kostela ve Wittenbergu

nou posilou, pro Luthera se navíc stala zdrojem velikého povzbuzení.

Církevní soud se měl konat v Augsburgu a Luther se chtěl na cestu vydat pěšky. Jeho přátelé však o něj měli obavy. Proslýchalo se totiž, že bude cestou zajat a zavražděn. Proto ho prosili, aby se na cestu nevydával; naléhali na něj, aby načas odjel z Wittenbergu a ukryl

se do bezpečí u lidí, kteří ho rádi ochrání. Luther však nechtěl opustit místo, kam ho postavil Bůh. Prohlašoval: *„Jsem jako Jeremijáš, muž sporů a bojů, čím častěji se však ozývají jejich hrozby, tím větší mám radost... Znevážili mou čest a dobré jméno. Zbývá jen jedno, a to je mé ubohé tělo; ať si je vezmou, zkrátí tak můj život o několik hodin. Co se však týče mé duše, tu mi vzít nemohou.“*

Luther u sebe neměl ochranný list. Jeho přátelé ho prosili, aby před vyslance bez takového listu nepředstupoval; sami pak o tento list císaře požádali. Papežský legát chtěl přimět Luthera, aby odvolal; pokud by se to nepodařilo, chtěl ho dát dopravit do Říma, kde by s ním pak naložili stejně jako s Husem a Jeronýmem. Proto se prostřednictvím svých agentů snažil Luthera navést k tomu, aby ho navštívil bez ochranného listu a svěřil se jeho milosrdenství. To však Luther rázně odmítl. Teprve když obdržel listinu, která mu zaručovala císařovu ochranu, vydal se za papežským legátem.

Před soudem v Augsburgu

Zástupci papeže se rozhodli, že budou nejdříve jednat laskavě a pokusí se tím Luthera získat. Vyslanec proto projevoval v rozhovorech s Lutherem velké přátelství, požadoval však, aby se Luther bez výhrad podrobil autoritě církve a odvolal všechny své články bez dokazování nebo vysvětlování. Nesprávně však odhadl povahu muže, kterého měl před sebou. Luther

ve své odpovědi vyjádřil sice úctu k církvi, svou touhu po pravdě, svou ochotu odpovědět na všechny námitky proti svému učení a předložit své nauky k posouzení předním univerzitám, současně ale vyslovil nesouhlas s kardinálovým požadavkem, aby své názory odvolal, aniž by byl nejdříve usvědčen z bludu.

Jedinou odpovědí na to bylo: „*odvolej, odvolej*“. Luther dokázal, že jeho stanovisko vychází z Písma, a pevně prohlásil, že se nemůže zříci pravdy. Při další rozmluvě předložil Luther stručný, jasný a přesvědčivý výklad svých názorů, jenž se opíral o řadu citátů z Písma. Přečetl listinu nahlas a odevzdal ji kardinálovi. Ten ji však s opovržením odhodil a prohlásil, že je to jen spousta prázdných slov a bezvýznamných citátů. To Luthera pobouřilo. Rozhodl se, že se „*utká*“ se zpupným prelátem na jeho vlastní půdě. V disputaci o tradici a učení církve pak jeho výroky zcela vyvrátil.

Když vyslanec poznal, že Lutherovy důkazy jsou nenapadnutelné, přestal se ovládat a vztekle se rozkřičel: „*Odvolej, nebo tě pošlu do Říma před soudce. Exkomunikuji z církve tebe a všechny tvé přívržence i každého, kdo by se tě chtěl zastat. Odvolej, nebo se již nevracej!*“ Luther se svými přáteli okamžitě odešel a tím dal jasně najevo, že z jeho strany nelze s odvoláním počítat.

Přestože Luther měl ochranný císařský glejt, jeho odpůrci usilovně přemýšleli, jak by ho mohli zatknout a uvěznit. Přátelé na něj naléhali, aby se okamžitě vrátil do Wittenber-

gu, protože jeho další pobyt v Augsburgu je už zbytečný. Luther jejich rady uposlechl a odjel z Augsburgu před svítáním na koni, pouze v doprovodu stráže, kterou mu dal na cestu městský úřad. Plný obav tajně projížděl temnými a tichými ulicemi města. Podaří se jim uniknout všem nástrahám? Byly to chvíle úzkosti a opravdových modliteb. Dorazili k malé brance v městské hradbě. Branka se otevřela a Luther i se svou stráží bez problémů opustili město. Jakmile se bezpečně dostali z dohledu, zrychlili uprchlíci jízdu, a než se papežův vyslanec dozvěděl o Lutherově odjezdu, byli již mimo dosah pronásledovatelů. Ten, o kterém si mysleli, že je v jejich moci, jim unikl jako pták z klece.

Papežský legát byl vzteky bez sebe, když se dozvěděl, že Luther utekl. Svůj hněv si vylil v dopise saskému kurfiřtu Fridrichovi, ve kterém si na Luthera stěžoval a žádal, aby ho poslal do Říma nebo ho vypověděl ze Saska. Do té doby toho kurfiřt o reformačním učení moc nevěděl. Otevřenost, síla a jasnost Lutherových myšlenek však na něj hluboce zapůsobily. Fridrich se rozhodl, že bude Luthera chránit, dokud se neprokáže, že se mýlí. Na vyslancovu žádost odpověděl dopisem, v němž napsal: *„Mělo by vám stačit, že k vám dr. Martin Luther přijel do Augsburgu. Nečekali jsme, že po něm budete požadovat odvolání, aniž ho přesvědčíte o jeho bludech. Žádný z učenců našeho knížectví mi neoznámil, že Lutherovo učení je bezbožné, protikřesťanské nebo kacířské.“* Kurfiřt odmítl poslat Luthera do Říma nebo jej

vypovědět ze země. Uvědomoval si, že ve společnosti nastal všeobecný mravní úpadek a že je potřebné provést zásadní reformu. Věděl, že Lutherova činnost sleduje tento cíl, a vlastně ho těšilo, že se její vliv začíná projevovat v církvi.

Šíření Lutherova učení

Lutherovy spisy a jeho učení postupně pronikaly do všech křesťanských zemí. Jeho vliv se rozšířil do Švýcarska a Holandska, opisy jeho prací se dostaly do Francie a Španělska; v Anglii bylo jeho učení přijato jako slovo života; pravda se rozšířila také do Belgie a Itálie. Tisíce lidí jako by se probudily ze smrtelné úzkosti k radosti a naději života víry. Řím se snažil Luthera zničit, Bůh ho však chránil. Jeho učení znělo všude – v chatrčích i v kláštorech, v zámcích, na univerzitách i v palácích, a všude se našli ušlechtilí mužové, kteří byli připraveni podpořit jeho úsilí.

Právě v té době četl Luther spisy Jana Husa a zjistil, že pravdy, které objasňoval ve svých přednáškách, hlásal již tento český reformátor. Prohlásil: *„My všichni, Pavel, Augustin a já, jsme husité, aniž o tom víme! ... Bůh jistě potrestá svět za to, že pravda, která mu byla hlášána již před sto lety, byla upálena“* (Wylie, sv. 6, kap. 1).

Ve výzvě císaři a německé šlechtě k reformě křesťanství Luther o papeži napsal: *„Je hrozné sledovat muže, který se sice vydává za Kristova zástupce, přitom si ale klidně žije v přepychu,*

v jakém se mu nemůže rovnat žádný císař. Podobá se chudému Ježíši nebo skromnému Petru? Tvrdí se o něm, že je pánem světa! Kristus, za jehož náměstka se vydává, ovšem prohlásil: *„Mé království není z tohoto světa.“* Může panství náměstka převyšovat panství jeho pána?“ (D'Aubigné, sv. 6, kap. 3). Tato výzva se rychle rozšířila po celém Německu a měla obrovský vliv. Lutherovi odpůrci, kteří hořeli touhou po pomstě, naléhali na papeže, aby proti němu rázně zakročil. Řím vydal nařízení, že jeho učení má být okamžitě odmítnuto. Luther a jeho stoupenci dostali šedesát dnů na rozmyšlenou. Jestliže neodvolají, budou z církve vyloučeni. Pro reformaci nastala rozhodná chvíle.

Když se Luther dozvěděl o papežské bule, prohlásil: *„Odmítám ji a jsem proti ní, protože je bezbožná a nesprávná... V ní je odsouzen sám Kristus... Raduji se z toho, že takové zlo mohu snášet pro to nejlepší na světě. Nyní cítím ve svém srdci větší volnost, protože konečně vím, že papež je antikrist, že jeho trůn je trůnem samotného satana.“* Papež hrozil Lutherovi exkomunikací, jestliže neodvolá – a nyní se hrozba splnila. Vydal novou bulu, kterou ohlásil, že Luther byl vyloučen z římské církve, označil ho za nebem prokletého a rozšířil klatbu také na všechny, kdo přijmou jeho učení. Tím začal velký zápas.

Odpor proti pravdě může mít různou podobu, nepřátelství se může projevovat i ve skrytější formě. Rozpor však bude stále stejný a bude se projevovat až do konce času.

Sněm ve Wormsu

Na německý trůn nastoupil nový císař – Karel V. Z Říma se ihned vydali vyslanci, aby papežovi blahopřáli; zároveň ho však chtěli

Luther před sněmem ve Wormsu (Anton von Werner, 1877)

přimět, aby použil síly a zakročil proti reformaci. Saský kurfiřt, jemuž Karel do značné míry vděčil za svou korunu, ho však žádal, aby proti Lutherovi nic nepodnikal, dokud ho nevyslechnou. Císař se tak dostal do trapné a nepříjemné situace. Přívrženci papeže se nespokojí s ničím jiným než s císařským výnosem, který Luthera odsoudí k smrti. Kurfiřt však důrazně prohlásil, že ani jeho císařská milost, ani nikdo jiný neprokázal, že Lutherovy spisy jsou nepravdivé, a proto žádal o ochranný list pro dr. Luthera, aby mohl předstoupit před tribunál vzdělaných, zbožných a nestranných soudců.

Všeobecná pozornost se soustředila na sněm německých států ve Wormsu, který se sešel krátce poté, co Karel dosedl na trůn. Tento národní sněm měl posoudit důležité politické otázky a státní zájmy; zároveň to bylo poprvé, kdy se německá knížata měla sejít se

svým mladým panovníkem na poradním shromáždění. Ze všech částí říše přicházeli do Wormsu církevní a státní hodnostáři – urození a mocní šlechtici, kteří žárlivě střežili svá dědičná práva, církevní knížata ve vysokých funkcích, která nijak neskrývala svoji nadřazenost, rytíři se svými ozbrojenými průvody, vyslanci cizích i vzdálených zemí. Nejvíce pozornosti však ve shromáždění vzbuzoval

případ saského reformátora.

Ještě předtím nařídil císař kurfiřtovi, aby přivedl Luthera s sebou na sněm. Císař mu zaručil ochranu a slíbil, že bude moci vést otevřenou rozpravu o sporných otázkách s povolanými osobami.

Luther před sněmem

Když se po Wormsu rozkřiklo, že Luther předstoupí před sněm, vyvolalo to všeobecný rozruch. Alexander, papežský legát, kterému byl případ svěřen, soptil vzteky; bylo mu jasné, že

případ skončí pro papeže pohromou. Zahajovat vyšetřování případu, v němž papež již vynesl rozsudek, znamenalo vlastně odmítnout papežovu svrchovanost. Navíc se obával, že výmluvné a pádné Lutherovy důkazy by mohly mnohá z knížat odvrátit od papeže. Proto u císaře Karla naléhavě protestoval proti Lutherovu příjezdu do Wormsu. V té době také byla uveřejněna papežská bula, která ohlašovala Lutherovu exkomunikaci z církve. To spolu s protestem papežského vyslance přimělo císaře, aby ustoupil. Napsal kurfiřtovi, že pokud Luther neodvolá, musí zůstat ve Wittenbergu.

Alexander se s tímto vítězstvím nespokojil. Vynaložil všechny své schopnosti a lstivost, aby byl Luther odsouzen. Podle německých zákonů si to však žádalo souhlas knížat. Císař – přemožen nakonec legátovou neodbytostí – ho vyzval, aby případ předložil sněmu. Pro nuncia to byl slavný den. Alexander nasadil všechny své schopnosti, své vzdělání i výřečnost. Na Lutherovu hlavu se sypalo jedno obvinění za druhým. Alexander jej označil za nepřítele církve a státu, živých i mrtvých, duchovenstva i světského stavu. „*V Lutherových bludech je toho dost,*“ prohlásil, „*aby to ospravedlňovalo upálení stovek tisíc kacířů.*“ Vyslancův projev zapůsobil na sněm hlubokým dojmem.

Přestože většina členů sněmu by neváhala Luthera vydat Římu k potrestání, byli mezi nimi také ti, kteří zřetelně vnímali zkaženost církve a přáli si, aby tyto zlořády byly odstraněny – věděli totiž, že kvůli zkaženosti a hra-

bivosti církevní vrchnosti trpí především německý lid. Bůh zapůsobil na jednoho z členů sněmu, saského vévodu Jiřího, a ten veřejně popsal následky papežské tyranie. S ohromující přesností vypočítal lži a zločiny papežství a v závěru řeči prohlásil: *„To jsou jen některé ze zlořádů, které volají proti Římu. Všechen stud šel stranou, jediným cílem jsou... peníze, peníze, peníze... takže kazatelé, kteří mají učit pravdě, nešíří nic jiného než lži a jsou nejen trpěni, ale dokonce za to odměňováni, protože čím více lžou, tím větší jsou jejich zisky. Právě z tohoto nakaženého pramene vytékají nakažené vody. Musí být provedena všeobecná náprava.“*

Sněm okamžitě ustanovil výbor, který měl za úkol připravit seznam toho, čím papežství tak těžce utlačuje německý lid. Seznam obsahoval sto jednu položku a byl císaři předložen s žádostí, aby neprodleně přijal opatření pro nápravu těchto zlořádů. Nyní členové sněmu požadovali, aby se na sněm dostavil Luther. Přes Alexandrovy prosby, hrozby a protesty k tomu dal císař nakonec souhlas, a tak byl Luther pozván, aby předstoupil před sněm. S pozvánkou obdržel i ochranný list, který mu zaručoval návrat na bezpečné místo.

Cestou se Luther setkával s velkým zájmem. Všude se kolem něj shromažďovaly zástupy a přátelské hlasy ho upozorňovaly na záměry papežských vyslanců: *„Upálí tě,“* říkali někteří, *„skončíš na hranici jako Jan Hus.“* Luther jim však odpovídal: *„I kdyby po celé cestě z Wormsu do Wittenbergu zapálili oheň, jehož plameny by šlehaly až k nebi, projdu jím ve jménu Páně.“*

Přijdu na sněm, vstoupím do tlamy tohoto netvora a vylámu mu zuby, protože vyznám Pána Ježíše Krista.“

Zde stojím a nemohu jinak

Když dorazil do Wormsu, vítal ho u brány obrovský zástup lidí. Tak velký zástup se nesešel ani na uvítanou císaři. Zavládlo velké vzrušení. Ze zástupu se ozval pronikavý, nařikající hlas zpívající pohřební žalozpěv, jako by chtěl Luthera varovat před údělem, který ho čeká. *„Bůh bude mou ochranou,“* prohlásil Luther, když vystoupil z vozu.

Zástupci papeže se zhrozili – nevěřili, že se Luther opravdu odváží do Wormsu přijít. Císař ihned svolal své rádce, aby uvážili, jaká opatření mají podniknout. Jeden z biskupů prohlásil: *„Vaše císařská milost by se měla zbavit toho člověka co nejrychleji. Což nedal Zikmund upálit Jana Husa? Nejsme povinni vydávat ochranné listy kacířům ani nejsme povinni takové listy dodržovat.“* *„Nikoli,“* odpověděl císař, *„svůj slib musíme dodržet“* (D'Aubigné, sv. 7, kap. 8). Bylo rozhodnuto, že Luther může předstoupit před sněm.

Konečně stál Luther před sněmem. Císař zasedl na trůn. Kolem něho stály nejvýznamnější osobnosti říše. Ještě nikdy nikdo nestál před významnějším shromážděním, aby se zpovídal ze své víry, než před jakým stál Martin Luther. Předvolání před sněm už samo o sobě předznamenalo vítězství nad papežstvím. Přestože papež již rozsudek nad Luthe-

rem vynesl, soudní dvůr mu dovolil veřejně se hájit, čímž se postavil nad papeže. Papež uvalil na tohoto člověka klatbu a tím ho vyloučil z lidské společnosti; nyní byl ale odsouzenec zdvořile pozván před nejvznešenější shromáždění na světě. Papež ho odsoudil k věčnému mlčení, on však nyní promluví k tisícům pozorných posluchačů.

Luther byl přiveden přímo před císařův dvůr. V přeplněném sále zavládlo hluboké ticho. Pak povstal císařský úředník, ukázal na hromadu Lutherových spisů a žádal, aby Luther odpověděl na dvě otázky: zda se k nim hlásí jako ke svým spisům a zda je ochoten odvolat názory, které v nich hlásá. Když byly přečteny názvy knih, Luther odpověděl na první otázku a potvrdil, že je jejich autorem. Pak pokračoval: *„Pokud jde o druhou otázku, ta se týká víry i spásy duší a jde v ní o Boží slovo, největší a nejvzácnější poklad na nebi i na zemi. Bylo by ode mne neuvážené, kdybych odpověděl bez rozmyšlení. Mohl bych toho říct méně, než vyžadují okolnosti, nebo více, než žádá pravda, a tak bych se mohl prohřešit proti slovům Kristovým... Proto žádám vaše císařské Veličenstvo ve vši pokoře, aby mi dopřálo času, abych mohl odpovědět, aniž bych se prohřešil proti Božímu slovu.“*

Luther si počínal moudře, když vznesl tento požadavek. Tím přesvědčil shromáždění, že nejedná ukvapeně a bez rozvahy. Následující den se měl dostavit, aby podal konečnou odpověď. Chvílemi mu téměř přestávalo tlouct srdce, když si uvědomil, jaké síly se spojily proti

pravdě. Velmi zatoužil po ujištění, že Pán bude s ním. Plný úzkosti se vrhl k zemi a vyrážel ze sebe přerývané výkřiky, kterým mohl porozumět jen Bůh. Moudrá prozřetelnost dopustila, aby si Luther uvědomil, co mu hrozí, aby se nespoléhal na své vlastní síly a nepouštěl se neuváženě do nebezpečí.

Když ho znovu uvedli do sněmovního sálu, nebylo na jeho tváři ani stopy po strachu nebo rozpacích. Klidně a důstojně stál jako Boží svědek před mocnými světa. Císařský úředník od něj nyní žádal, aby oznámil, zda chce odvolat své učení. Luther pronesl mírně a pokorně: *„Nejjasnější císaři, vznešená knížata, milostiví pánové, stojím před vámi podle příkazu, který mi byl včera doručen. Milosrdenstvím Božím zapřísahám vaše Veličenstvo a vaše vznešené Výsosti, abyste milostivě vyslechli obranu věci, o níž jsem přesvědčen, že je spravedlivá a pravdivá. Prosím, abyste mi odpustili, jestliže se z nevědomosti prohřeším proti dvorským zvyklostem a řádům, protože jsem nebyl vychován v královských palácích, ale v ústraní kláštera.“* Pak přešel k položené otázce a prohlásil, že jeho spisy nejsou všechny jednoho druhu. Některé pojednávají o víře a dobrých skutcích a i jeho nepřátelé o nich prohlašují, že jsou nejen neškodné, nýbrž prospěšné. Odvolat tyto spisy by znamenalo odsoudit pravdy, jež vyznávají všichni. Druhou skupinu tvoří knihy, které odhalují zkaženost a zlořády papežství. Odvolat tyto spisy by posílilo krutovládu Říma a doširoka by otevřelo dveře mnoha velkým nepravostem. Třetí skupina spisů napa-

dá ty, kdo hájí panující zlořády. O těchto spisích ochotně vyznal, že v nich byl tvrdší, než příslušelo. Netvrdil, že je neomylný; ani tyto knihy však nemohl odvolat, protože by to povzbudilo nepřátele pravdy, kteří by utiskovali Boží lid ještě krutěji.

„Jsem však jen člověk, ne Bůh,“ pokračoval Luther dále, „proto se budu hájit, jako se hájil Kristus: ‚Řekl-li jsem něco špatného, prokaž, že je to špatné...‘ (J 18,23). Pro milosrdenství Boží, zapřísahám vás, nejjasnější císaři, a vás, nejjasnější knížata, a příslušníky všech stavů, abyste dokázali ze spisů proroků a apoštolů, že jsem se mýlil. Jakmile mne o tom přesvědčíte, odvolám každý blud a budu první, kdo vezme knihy, které jsem napsal, a hodí je do ohně“ (D'Aubigné, sv. 7, kap. 8).

Luther mluvil německy. Když skončil svou řeč, byl požádán, aby přednesl totéž latinsky. Ačkoli se cítil již velmi vyčerpán, vyhověl žádosti a pronesl svou řeč znovu stejně jasně a se stejnou silou jako poprvé. Boží prozřetelnost to takto vedla. Myšlení mnoha hodnostářů bylo totiž tak zatemněno bludem a pověrami, že při prvním přednesu nepoznali závažnost Lutherových argumentů. Opakování jim pak umožnilo je lépe pochopit. Když skončil svůj projev, řekl mu mluvčí sněmu zlostně: *„Neodpověděl jsi na otázku, která ti byla položena... Žádá se od tebe, abys dal jasnou a přesnou odpověď... Odvoláš, nebo neodvoláš?“*

Luther odpověděl: *„Jelikož nejjasnější Veličenstvo a urozené panstvo žádá ode mne jasnou, prostou a přesnou odpověď, dám vám ji a zní takto: Nemohu podřídit svou víru ani papeži, ani sněmům, protože je nad slunce jasné, že se často mýlí a navzájem si protiřečí. Proto tedy, dokud nebudu přesvědčen důkazy z Písma svatého nebo zdravým rozumem, dokud nebudu přesvědčen těmi statěmi, jež jsem uváděl, a dokud se tím neuvolní mé svědomí vázané Božím slovem, nemohu odvolat a neodvolám, neboť se nesluší křesťanu, aby mluvil proti svému svědomí. Zde stojím a nemohu jinak. Bůh mi pomáhej. Amen“* (D'Aubigné, sv. 7, kap. 8).

Shromáždění na chvíli oněmělo úžasem. Při svém prvním slyšení totiž Luther mluvil tiše a jeho jednání bylo uctivé a pokorné. Zastánci papežství si to vykládali jako znamení, že začíná ztrácet odvahu. Pokládali jeho žádost o odročení za předeheru k odvolání. Sám císař

Karel si všiml mnichovy tělesné sešlosti, jeho chudého oděvu a prostého vystupování a napůl s opovržením prohlásil: „*Tenhle mnich ze mne nikdy kacíře neudělá.*“ Odvaha a pevnost, s níž nyní Luther vystoupil, stejně jako pádnost a srozumitelnost jeho argumentů, byly pro posluchače překvapením. Císař s obdivem zvolal: „*Tento mnich mluví velice odvážně.*“

Přívrženci Říma byli zahrnutí do úzkých. Jejich věc se dostala do nepříznivého světla. Pokusili se uhájit svoji pozici ne tím, že by se odvolali na Písmo, ale tím, že se uchýlili k osvědčenému prostředku Říma – k vyhrůžkám. Mluvčí sněmu prohlásil: „*Jestliže neodvoláš, císař a říšští stavové uváží, jak zakročí proti nenapravitelnému kacíři.*“ Lutherovým přátelům, kteří s velkým potěšením naslouchali jeho skvělé obraně, přeběhl při těchto slovech mráz po zádech. Luther však klidně odpověděl: „*Bůh buď mým pomocníkem, protože nemožu nic odvolat.*“ Pak dostal pokyn, aby opustil sněm, aby se knížata mohla poradit. Každý cítil, že nastala rozhodná chvíle. Lutherova tvrdošijnost a neochota k ústupkům může ovlivnit dějiny církve na celá staletí.

Sněm rozhodl, že mu poskytne ještě jednu příležitost. Znovu a naposledy byl přiveden do shromáždění a znovu mu byla položena otázka, zda chce odvolat své učení. „*Nemožu odpovědět jinak,*“ prohlásil, „*než jak jsem už odpověděl.*“ Bylo zřejmé, že ho nikdo sliby ani hrozbami nepřinutí podvolit se nátlaku. Když papežský legát poznal, jaký účinek měla Lutherova řeč, zmocnily se ho ještě větší obavy

o osud Říma a rozhodl se zničit Luthera stůj co stůj; byl připraven využít k tomu všech dostupných prostředků. Vynaložil všechnu svoji pověstnou výřečnost a diplomatický um, aby mladičkého císaře přesvědčil, jak bláhové a riskantní by bylo obětovat kvůli bezvýznamnému mnichovi přátelství a podporu mocného papeže.

Luther prohlášen za „kacíře“

Jeho slova se neminula účinkem. Den po Lutherově projevu předložil císař Karel sněmu poselství, v němž oznámil své odhodlání pokračovat v politice svých předchůdců – zachovávat a chránit křesťanství. Protože Luther odmítl zřici se svých „bludů“, budou použita nejpřísnější opatření proti němu a proti kacířství, které učil. *„Prostý mnich, svedený svou vlastní pošetilství, se postavil proti křesťanské víře. Abych zadržel šíření takové bezbožnosti, obětuji své království, své poklady, své přátele, své tělo, svou krev, svou duši i svůj život. Hodlám propustit Martina Luthera z úřadu a zakázat mu, aby vyvolával v zemi zmatky a nepokoj. Zakročím pak proti němu a proti jeho přívržencům jako proti zatvrzelým kacířům. Exkomunikuji je, dám je do klatby, abych je vyhubil. Vyzývám příslušníky stavů, aby jednali jako věrní křesťané“* (D'Aubigné, sv. 7, kap. 9). Přesto císař prohlásil, že Lutherův ochranný list musí být nadále respektován a že – než budou proti němu zahájena opatření – musí mu být dovoleno vrátit se bezpečně domů.

Členové sněmu zastávali protichůdné názory. Vyslanci a zástupci papeže znovu požadovali, aby nebyl brán ohled na ochranný list. Prohlašovali: *„Jeho popel by měl být vhozen do Rýna, jako byl do něho vhozen před sto lety popel Jana Husa.“* Ale němečtí šlechtici, ač se svým nepřátelstvím vůči Lutherovi nijak netajili, nesouhlasili s porušením veřejné záruky, která by poskvřnila čest národa. Připomínali pohromy, které přišly po Husově smrti, a prohlásili, že se neodvážjí přivolat na Němeccko a na hlavu svého mladičkého císaře podobné hrůzy.

Císař Karel na to reagoval slovy: *„I kdyby čest a víra vymizely z celého světa, musí trvale zůstat v srdcích knížat.“* Když pak na něho Lutherovi odpůrci naléhali, aby s Lutherem naložil stejně jako Zikmund s Husem, totiž aby ho vydal do rukou církve, vzpomněl si na výjev, kdy Hus na sněmu veřejně poukázal na své řetězy a připomněl císaři daný slib. Při této vzpomínce Karel V. prohlásil: *„Nechtěl bych se červenat jako Zikmund“* (Lenfant, 1. díl, str. 422).

Karel vědomě odmítl pravdy hlásané Lutherem. *„Jsem pevně odhodlán řídit se příkladem svých předků,“* napsal tento panovník (D'Aubigné, sv. 7, kap. 9). Místo aby se vydal po cestě pravdy a spravedlnosti, rozhodl se neopustit vyšlapanou cestu zvyků. I dnes mnoho lidí podobně lpí na zvycích a tradicích svých předků. Přestože jim Bůh posílá další poznání, odmítají je přijmout s tím, že co nebylo odevzdáno jejich otcům, nepřijmou ani oni.

Krátce poté obdržel Luther císařské nařízení, aby se vrátil domů. Luther dobře věděl, že se blíží jeho odsouzení. Dny jeho života se zdály být sečteny. Když ale odcházel z Wormsu, cítil radost a vděčnost vůči Bohu. Nedlouho po jeho odjezdu vymohli papežovi zástupci na císaři, aby vydal proti Lutherovi edikt. V této listině byl Luther označen za „*samého satana, který má lidskou podobu a je oblečen v mnišské kutně*“. Edikt nařizoval, aby – jakmile přestane platit ochranný list – byly podniknuty kroky k zastavení jeho působení; dále zakazoval, aby mu kdokoli poskytl přístřeší, dal mu najíst nebo napít, aby mu poskytl pomoc slovem nebo činem, veřejně či tajně. Měl být zajat, ať se zdržuje kdekoli, a vydán úřadům. Také jeho přívrženci měli být uvězněni a jejich majetky zabaveny. Jeho spisy měly být zničeny a konečně všichni, kdo by se opovážili jednat proti tomuto nařízení, měli být rovněž prokleti. Saský kurfiřt a knížata, která se k Lutherovi chovala nejpráteleštěji, opustili Worms krátce po Lutherově odjezdu, a tak císařovo nařízení získalo souhlas sněmu. To byl pro papežence vítězoslavný okamžik. Domnívali se, že osud reformace je tím zpečetěn.

Luther na Wartburgu

V této těžké chvíli zajistil Bůh svému služebníku možnost útěku. Bylo jasné, že se Řím uspokojí pouze jeho smrtí – a před tou ho mohl zachránit jen bezpečný úkryt. Bůh vnukl Fridrichu Saskému nápad, jak reformátora za-

chránit. Věrní přátelé kurfiřtův záměr provedli a Luther byl ukryt tak dobře, že o něm téměř nikdo nevěděl. Cestou domů byl přepaden, zajat, odtržen od svých průvodců a rychle dopraven přes lesy na hrad Wartburg, osamělou tvrz v horách. Jeho únos i úkryt byly zahale-

ny tajemstvím, takže ani Fridrich sám dlouho nevěděl, kam byl Luther odveden. Toto utajení mělo svůj smysl; pokud kurfiřt nevěděl, kde se Luther zdržuje, nemohl nic vyradit. Stačilo mu ujištění, že je reformátor v bezpečí.

Minulo jaro, uplynulo léto a podzim, přišla zima a Luther stále zůstal ve vězení. Alexander a jeho přívrženci jákali. Domnívali se, že „světlo evangelia“ brzy zhasne. Místo toho však reformátor doplňoval svou lampu ze „zásobárny pravdy“. V bezpečí a přátelském ovzduší na Wartburgu Luther po nějakou dobu odpočíval po předchozím vypětí z dlouhých zápasů. Avšak v klidu a odpočinku nemohl najít uspokojení. Byl zvyklý na život plný činorodosti a zápasů,

proto těžce snášel nečinnost. Znovu se v myšlenkách zabýval sám sebou a začal se obávat, že by mohl být obviněn ze zbabělosti, protože utekl z boje. Přitom však v té době vykonal za den více práce než kdokoli jiný. Jeho pero nezahálelo. Lutherovy nepřátele, kteří měli za to, že byl umlčen, to ovšem vyvedlo z míry, když dostali jasný důkaz, že v činnosti neustává. Po celém Německu se šířilo mnoho traktátů pocházejících z jeho pera. Prokázal také neobyčejně důležitou službu svým krajanům, když přeložil do němčiny Nový zákon. Ze svého skalnatého úkrytu bez přestání téměř celý rok hlásal evangelium a káral hříchy a bludy své doby.

Postup reformace v Německu

Luthерово tajuplné zmizení vyvolalo v celém Německu zděšení. Lidé se velice zajímali o to, co s ním je; šířily se ovšem i všelijaké podivné zvěsti a mnoho lidí se domnívalo, že byl zavražděn. Zprávy o tom, že je v bezpečí, i když jako vězeň, zmírnily všeobecné obavy a ještě více povzbudily nadšení pro Luthera. Lidé četli Lutherovy spisy ještě horlivěji než předtím. Řady Lutherových přívrženců stále rostly; vždyť právě on bránil Boží slovo proti obrovské přesile. Reformace nabývala na síle – „setbě“, kterou Luther zasel, se dařilo všude. Díky jeho nepřítomnosti se podařilo vykonat dílo, které by se za jeho přítomnosti nezvládlo. Lutherovi zastánci cítili větší odpovědnost, když byl jejich mistr v ústraní, a vynaložili všechny své síly, aby se reformace nezastavila.

Ani satan ovšem nezahálel. Pokusil se o to, o co se snažil v každém reformním hnutí – oklamat a ničit lidi tím, že jim podstrčí padělek, který vydává za originál. Působení falešných učitelů zažila církev už v prvním století své existence; a stejně tak se objevovali faleš-

Lutherova světnice na Wartburgu

ní proroci i v šestnáctém století. Několik mužů, které hluboce zasáhlo náboženské vzrušení, se domnívalo, že dostali zvláštní zjevení z nebe. Tvrdili, že je Bůh pověřil, aby dokončili reformaci, kterou prý Luther pouze skromně zahájil. Ve skutečnosti však spíš jeho dílo mařili. Od-mítali důležitý princip, který je základem reformace – totiž že Boží slovo je jediným a dostatečným pravidlem víry a života. Na místo tohoto neomylného měřítko stavěli své nejisté a nestálé dojmy a pocity. Tím, že dali stranou Písmo, které odhaluje blud a klam, umožnili satanovi, aby ovládl myšlení lidí.

Jeden z těchto proroků tvrdil, že dostal pokyny od anděla Gabriela. Jistý student, který se

k němu přidal, zanechal studií a prohlašoval, že mu Bůh dal moudrost k výkladu jeho slov. K nim se pak připojili další lidé, kteří inklinovali k fanatismu. Působení těchto blouznivců vyvolalo značný rozruch. Lutherova kázání působila burcujícím vlivem – lidé cítili potřebu nápravy; nyní však tvrzení falešných proroků svedla na scestí řadu čestných a poctivých lidí.

Vůdcové tohoto hnutí přišli do Wittenbergu a začali proti Melanchthonovi a jeho spolupracovníkům uplatňovat své domnělé nároky: *„Bůh nás poslal, abychom učili lid. Měli jsme s Pánem důvěrné rozmluvy; jsme apoštolové a proroci a obracíme se na doktora Luthe-
ra.“* To reformátory zaskočilo, cítili se bezradní. Melanchthon prohlásil: *„V těchto lidech je opravdu mimořádný duch, ale jaký to je duch? ... Varujme se, abychom na jedné straně neuhá-
šeli Božího Ducha, na druhé straně abychom ne-
byli svedeni satanovým duchem“* (D'Aubigné, sv. 9, kap. 7).

Výsledky nového učení na sebe nenechaly dlouho čekat. Lidé začali zanedbávat Bibli nebo ji úplně odložili. Na školách nastal zmatek: studenti přestali zachovávat řád a odcházeli ze studií. Lidem, kteří si mysleli, že jsou schopni oživit a řídit reformaci, se vlastně podařilo přivést ji na pokraj zkázy.

Luther proti falešným prorokům

Když se Luther na Wartburgu dověděl o těchto událostech, dělal si velké starosti. Pocho-
pil pravou povahu těchto domnělých proro-

ků a rozpoznal nebezpečí, které ohrožovalo věc pravdy. Z lidí, kteří se vydávali za příznivce reformace, se stali její nejhorší odpůrci. I samotný Wittenberg, středisko reformace, se rychle dostával pod vliv fanatismu a anarchie. Tento alarmující stav nebyl důsledkem Lutherova učení, přesto však z něj jeho odpůrci obviňovali Luthera. V těch těžkých chvílích si Luther uvědomil, že již déle nevydrží stát stranou. Proto se rozhodl pro návrat do Wittenbergu.

Okamžitě se vydal na cestu. Bylo to nebezpečné – stále pro něj platila říšská klatba a nepřátelé ho mohli připravit o život. Pro přátele i nadále platil zákaz poskytnout mu pomoc nebo přístřeší. Císařská vláda přijala proti jeho přívržencům nejprísrnější opatření. Luther však viděl, že dílo evangelia je ohroženo, a proto neváhal vydat se do boje za pravdu. Velice obezřele, v pokoře, ale energicky a pevně zahájil Luther svou činnost. Prohlásil: *„Slovem musíme svrhnout a zničit to, co bylo ustaveno násilím. Nepoužiji sílu proti pověřčivým a nevěřícím... Na nikom nesmí být nic vynucováno. Pravou podstatou víry je svoboda“* (D'Aubigné, sv. 9, kap. 8).

Brzy se po Wittenbergu rozkřiklo, že se Luther vrátil a že bude kázat. Posluchači přišli ze všech stran a kostel se naplnil k prasknutí. Luther vystoupil na kazatelnu a s velkou moudrostí a laskavostí učil, napomínal a káral. Mluvil také o jednání lidí, kteří se snažili násilně zrušit mše: *„Mše je věc nedobrá. Bůh s ní nesouhlasí. Měla by být zrušena a přál bych si, aby byla na celém světě nahrazena*

večeří Páně. Nikdo však od ní nesmí být odtržen násilím. Musíme tuto věc nechat v Božích rukou. Ať jedná Boží slovo, ne my.“ Po celý týden Luther denně kázal pozorným zástupům. Boží slovo rozptýlilo ovzduší fanatického vzrušení. Moc evangelia přivedla svedené znovu na cestu pravdy.

Fanatismus byl načas zastaven. O několik let později však vypukl s ještě větší silou a s ještě děsivějšími následky. O vůdcích tohoto hnutí Luther řekl: „Pro ně bylo Písmo svaté jen mrtvou literou, všichni hned vykřikovali: ‚Duch, Duch.‘ Určitě nepůjdu tam, kam je vede jejich duch. Kéž mě Bůh ve svém milosrdenství uchrání před církví, v níž jsou jen samí ‚svatí‘. Chci žít s pokornými, slabými, bezmocnými, kteří vědí o svých hříších a kteří stále volají k Bohu z hloubi svých srdcí, aby od něho získali pomoc a útěchu“ (D'Aubigné, sv. 10, kap. 10).

Působení Tomáše Münzera

Tomáš Münzer byl jedním z nejhorlivějších fanatiků. Kdyby své schopnosti správně usměrnil, mohl vykonat mnoho dobrého. Münzer však nepřijal hlavní zásady pravého náboženství. Byl posedlý touhou zreformovat svět, a zapomínal na to, na co zapomínají všichni podobní pošetilci, že totiž s reformací musí začít u sebe. Chtěl získat postavení a vliv – nedokázal se smířit s tím, že bude po Lutherovi až ten druhý. Tvrdil, že reformátoři na místo papeže „dosadili“ autoritu Písma a vytvořili tak vlastně jinou formu papežství. Prohlašoval

o sobě, že ho Bůh pověřil, aby zavedl skutečnou reformaci. Münzer tvrdil: „Kdo má tohoto ducha, má pravou víru, i kdyby nikdy v životě Bibli ani neviděl“ (D'Aubigné, sv. 10, kap. 10).

Fanatičtí učitelé se poddávali svým dojmům a každý svůj pocit považovali za Boží hlas. Proto zacházeli do extrémů. Někteří dokonce spálili své Bible. Oháněli se slovy: „Litera zabíjí, ale Duch oživuje.“ Münzerovo učení odpovídalo touze lidí po zázracích a uspokojovalo i jejich pýchu, protože lidské názory a představy kladlo nad Boží slovo. Jeho učení přijaly tisíce lidí. Zanedlouho Münzer veřejně při bohoslužbách odmítl jakýkoli společenský pořádek a prohlásil, že poslouchat vrchnost je totéž jako pokoušet se sloužit současně Bohu i satanu. Následovaly divoké vzpoury a boje, německá země nasákla krví.

Papeži nakloněná šlechta prohlašovala – a mnozí byli ochotni jejímu tvrzení i uvěřit – že vzpoury jsou zákonitým důsledkem Luthe-rova učení. I když toto obvinění bylo zcela neopodstatněné, reformátora se těžce dotklo. Na druhé straně také vůdcové vzpoury nenáviděli Luthera, protože nejen odmítl jejich učení a domnělý nárok na božskou inspiraci, ale navíc je označil za povstalce proti státní správě. Na oplátku ho nařkli, že je sprostý lhář. Zdálo se, že vyvolal proti sobě nepřátelství šlechty i lidu. Satan se soustavně snaží klamat lidi a vést je k tomu, aby hřích nazývali spravedlností a spravedlnost hříchem. A jak se mu dílo daří! Jak často jsou věrní Boží následovníci kritizováni a hanobeni, protože odvážně stojí

za pravdou. Zatímco lidé, kteří vykonávají satanovo dílo, jsou oslavováni a chváleni, a dokonce pokládáni za mučedníky, ti, kdo si zaslouží úctu a podporu za svou věrnost Bohu, se stávají terčem podezírání a nedůvěry. Luther neohroženě vzdoroval útokům, jež byly vedeny proti evangeliu; Boží slovo se přitom osvědčilo jako účinná zbraň.

Bible na podporu reformace

Po návratu z Wartburgu dokončil Luther překlad Nového zákona a krátce nato německý lid dostal evangelia ve své mateřštině. Překlad přijali s velkou radostí všichni, kdo milovali pravdu; s opovržením ho naopak odmítli ti, pro které byly přijatelnější lidské výmysly a lidská přikázání.

Kněze děsilo pomyšlení, že prostí lidé budou nyní moci s nimi diskutovat o požadavcích Božího slova a že tak vyjde najevo jejich vlastní nevědomost. Řím se marně snažil zabránit šíření Písma. Nepomohla mu ani veškerá jeho autorita ani vydávání dekretů ani klatby či mučení. Čím více Řím Bibli odsuzoval a zakazoval, tím více lidé toužili poznat její obsah a učení. Všichni, kdo uměli číst, se chtěli seznámit s Božím slovem. Nosili Bibli s sebou, četli ji znovu a znovu a po čase znali celé části zpaměti. Když Luther viděl, jak byl přijat Nový zákon, pustil se ihned do překladu textů Starého zákona. Hotový překlad uveřejňoval po částech, jakmile se mu některou starozákonní knihu podařilo dokončit.

Také Lutherovy spisy se setkaly s vřelým přijetím ve městech i na venkově. Co Luther a jeho přátelé sepisovali, to druzí rozšiřovali. Někteří mniši, přesvědčení o nesprávnosti klášterních slibů, toužili vyměnit jednotvárný za-

Lutherova Bible

hálčivý život za život čínorodý. Neuměli však hlásat Boží slovo, a tak procházeli zemí, navštěvovali vesnice a osady a prodávali knihy, které napsal Luther a jeho přátelé. Záhy se Německo hemžilo lidmi, kteří odvážně šířili knihy. Studovali je se zájmem lidé všech vrstev, bohatí i chudí. Vesničtí učitelé je po nocích předčítali těm, kteří se shromáždili u krbu.

Díky tomuto úsilí někteří posluchači poznali pravdu, přijali zvěst evangelia a nadšeně ji pak šířili mezi další lidi.

Všechny výzvy k potírání kacířství, jež byly adresovány církevním a státním úřadům, vyzněly do ztracena. Věznění, mučení, upalování na hranicích ani popravy mečem nepřinášely žádoucí výsledky. Přestože tisíce věřících zpečetily svou víru krví, šíření evangelia se nezastavilo. Pronásledování spíše pomohlo pravdu rozšířit a fanatismus, který se projevil v době Lutherova skrývání, způsobil jen to, že se jasněji projevil rozdíl mezi Božím a satanovým působením.

Špýrský protest a protestantské vyznání

Jedním z nejskvělejších svědectví, která kdy zazněla ve prospěch reformace, byl protest německých křesťanských knížat na sněmu ve Špýru roku 1529. Díky odvaze, víře a pevnosti těchto Božích mužů se podařilo pro následující staletí zajistit svobodu myšlení a svědomí. Protest knížat dal také reformační církvi název protestantská; jeho základní myšlenky tvoří pak „nejvlastnější podstatu“ protestantismu.

Reformaci nastaly těžké časy. Přes wormský edikt, který postavil Luthera mimo zákon a zakazoval šířit a podporovat jeho učení, vládla nicméně v německé říši dosud náboženská snášenlivost. Boží prozřetelnost jako by zadržovala síly, které se stavěly proti pravdě. Ka-

rel V. chtěl reformaci zničit, od každého úderu, k němuž se několikrát chystal, byl ale nucen nakonec upustit. Znovu a znovu se již zdálo, že se blíží neodvratný konec pro všechny, kdo se opovážili vzdorovat Římu; v rozhodný okamžik se však na východní hranici objevila turecká vojska; pak zase vyhlásil německému císaři válku francouzský král nebo dokonce sám papež, žárlivý na jeho rostoucí vliv. A v této době mezinárodních konfliktů mohla reformace sílit a šířit se.

Nakonec však katoličtí panovníci urovnali své spory, aby mohli proti reformátorům zakročit společně. Sněm ve Špýru, který se konal roku 1526, poskytl každému státu plnou svobodu ve věcech náboženských až do svolání všeobecného koncilu. Jakmile však pominula nebezpečí, která vedla k tomuto ústupku, svolal císař v roce 1529 do Špýru druhý sněm, který měl kacířství vyhladit. Na něm měla být knížata pokud možno pokojným způsobem přivedena k tomu, aby se postavila proti reformaci. Kdyby se to nepodařilo, byl Karel připraven sáhnout po meči.

Císař poslal sněmu poselství, v němž ho žádal, aby zrušil usnesení zaručující svobodu svědomí, protože toto usnesení zapříčinilo velké nepořádky. Reformátoři naproti tomu žádali svobodu, která jim byla předtím zaručena. Bylo pro ně nepřijatelné, aby Řím znovu vládl v zemích, které tak radostně přijaly Boží slovo. Nakonec byl předložen kompromisní návrh, aby v těch zemích, kde se reformace ještě neprosadila, byl přísně dodržován

wormský edikt, a „v těch zemích, kde se lid od něho odchýlil a kde nelze vynutit jeho dodržování bez nebezpečí vzpoury“, aby nezaváděli žádné nové reformy, nedotýkali se sporných bodů a nepřipustili, aby římstí katolíci přijímali luterství. Kdyby dodržování tohoto ediktu bylo vynuceno, nemohla by se reformace šířit tam, kde o ní dosud nikdo neví, ani by se nemohla upevnit na dobrých základech tam, kde se již rozšířila. Svoboda projevu by byla potlačena. Nebylo by dovoleno přestoupit na jinou víru.

Kompromis odmítnut

Naštěstí reformátoři správně rozeznali, co se skrývá za navrhovaným řešením, a rozhodli se jednat na základě své víry. Knížata se dohodla: Odmítneme toto nařízení, v otázkách svědomí nerozhoduje většina. Za klid a pokoj, který nyní vládne v zemi, vděčíme nařízení z roku 1526. Jeho zrušení by v Německu způsobilo rozkol. Sněm nemá právo zrušit náboženské svobody, dokud se nesejde koncil.

Král Ferdinand, který zastupoval na sněmu císaře, si uvědomoval, že nařízení způsobí vážné neshody, nebudou-li s ním souhlasit knížata. Pokusil se je přesvědčit; dobře totiž věděl, že použití násilí proti takovým mužům by jen stupňovalo jejich odhodlanost. Prosil knížata, aby přijala nařízení, a ujišťoval je, že císař s nimi bude spokojen. Tito věrní mužové však uznávali moc, která převyšuje všechny pozemské vládcy. Klidně odpověděli: *„Uposlechneme*

císaře ve všem, co může přispět k zachování pokoje a ke cti Boží.“

Nakonec král oznámil před sněmem kurfiřtovi a jeho přátelům, že edikt bude vydán formou „císařského nařízení“ a že jim nezbývá nic jiného než se podřídít většině. Po tomto vyhlášení král opustil shromáždění, aniž poskytl zastáncům reformace příležitost jakkoli se k němu vyjádřit. Nadarmo vyslali poselstvo ke králi s prosbou, aby se vrátil. Na jejich námitky král odpověděl velice stručně: *„Je to hotová věc. Nezbývá než se podrobit.“*

Předložení protestu

Když Ferdinand odmítl respektovat jejich přesvědčení v otázce svědomí, rozhodla se knížata, že i navzdory jeho nepřítomnosti předloží neprodleně svůj protest národnímu sněmu. Se-psali slavnostní prohlášení tohoto znění:

„Protestujeme tímto před Bohem, naším jediným Stvořitelem, Ochráncem, Vykupitelem a Spasitelem, jenž bude jednoho dne naším Soudcem, a přede všemi lidmi a před veškerým stvořením, že my, za sebe i za svůj lid, v žádném případě nesouhlasíme s navrhovaným nařízením a nepřipojíme se k ničemu, co se jakkoli přičí Bohu, svatému Božímu slovu, našemu pravému svědomí, spáse našich duší...

Neschvalujeme vyhlášené nařízení. Neexistuje žádné jiné pravé učení mimo to, které se shoduje s Božím slovem... Pán zakazuje hlásání každého jiného učení... Písmo svaté má být vykládáno jinými, jasnějšími texty Bible... Tato svatá

knihy je pro křesťana nezbytná, je snadná k pochopení a jejím posláním je odstraňovat temnotu. Usnesli jsme se, že z Boží milosti chceme prosazovat hlásání výlučně ryzího Božího slova, tak jak je obsaženo v biblických knihách Starého a Nového zákona, a nepřipustit, aby se k němu přidávalo cokoli, co by mu mohlo odporovat. Toto slovo je jediná pravda. Je bezpečným měřítkem života i jakéhokoli učení; nikdy nesešže, nikdy nás nezklame.

Z toho důvodu odmítáme jho, jež se na nás vkládá... Současně očekáváme, že Jeho císařská Milost se k nám zachová jako křesťanský vládce, který miluje Boha nadevše. Prohlašujeme, že jsme připraveni být jemu i vám, milostiví páni, poslušni a odevzdáni, jak je naší pravou a zákonnou povinností.“ (D'Aubigné, sv. 13, kap. 6)

Protest zapůsobil na sněm hlubokým dojmem. Členové sněmu se nestačili divit troufalosti protestujících a zmocnily se jich obavy. Budoucnost se jim jevila jako bouřlivá a značně nejistá. Zdálo se, že rozkol, nesváry a krveprolévání nelze odvrátit. Ovšem stoupenci reformace – přesvědčení o tom, že jejich věc je spravedlivá – spoléhali na Všemohoucího a byli „plni odvahy a odhodlání“.

Augsburský sněm

Reformace však měla před mocnými tohoto světa ještě více zazářit. Král Ferdinand odmítl evangelická knížata přijmout. Místo toho dostali příležitost předložit svou věc císaři a shromážděným církevním a státním hodnos-

tářům. Císař Karel V. chtěl totiž urovnat spory, které zachvátily říši po vyhlášení špýrského protestu, a proto svolal do Augsburgu sněm, kterému chtěl podle svého oznámení sám předsedat. Na tento sněm pozval také představitele protestantů.

Evangelická knížata chtěla předložit sněmu své názory systematicky seřazené a doložené důkazy z Písma. Přípravu dokumentu proto svěřili Lutherovi, Melanchthonovi a jejich spolupracovníkům. Takto vzniklé „Vyznání“ přijali protestanti jako vyjádření své víry a pak se sešli, aby tento významný dokument podepsali.

Nadešla chvíle, kdy měli předstoupit před císaře. Karel V. přijal evangelické reformátory vsedě na svém trůnu, obklopen kurfiřty a knížaty. Evangelíci přečetli vyznání své víry. Před vznešeným shromážděním jasně vyložili pravdy evangelia a pojmenovali bludy katolické církve. Právem se tento den označuje za největší den reformace a za jeden „z nejslavnějších dnů v dějinách křesťanstva a lidstva“ (D'Aubigné, sv. 14, kap. 7).

Reformační víru přijala i další německá knížata. Sám císař prohlásil, že články protestantů jsou ryzí pravda. „Vyznání“ bylo přeloženo do mnoha jazyků a rozšířeno po celé Evropě. V dalších generacích je přijaly miliony lidí jako vyjádření své víry.

Vítězství víry a modlitby

Věrní Boží služebníci však nebyli ve svém díle osamoceni. Bůh na ně nezapomněl.

Ze skrytých modliteb vyšla síla, která v době velké reformace otřásla světem. V posvátném tichu vstupovali Boží služebníci na skálu Božích zaslíbení. V době zápasů v Augsburgu se Luther každý den nejméně tři hodiny modlil. V soukromí svého bytu otevíral svou duši před Bohem slovy *„plnými úcty, bázně a naděje, jako když člověk mluví s přítelem“*. Říkal: *„Vím, že jsi náš Otec a náš Bůh a že zaženeš pronásledovatele svých synů, protože s námi jsi ohrožen i ty. Celá tato věc je tvá a jen z tvého donucení se jí účastníme. Braň nás tedy, Otče!“* (D'Aubigné, sv. 14, kap. 6).

Po špýrském protestu a augsburském vyznání, které znamenaly vítězství reformace v Německu, následovala temná léta sporů. Zdálo se, že protestantismus, oslabený rozkolem svých přívrženců a útoky nepřátel, je definitivně odsouzen k zániku. Tisíce lidí zpečetily své svědectví vlastní krví; vypukla občanská válka. Někteří z předních zastánců reformaci zradili, nejušlechtilejší z knížat – stoupenců reformace – padli do rukou císaře a byli vláčeni jako zajatci od města k městu. Ve chvíli, kdy se již vítězství zdálo na dosah, utrpěl císař porážku. Musel se dívat, jak mu kořist uniká z rukou, a nakonec musel zákonem zaručit svobodu pro učení, jehož zničení si předsevzal jako životní cíl. Dal v sázku své království, poklady i vlastní život, aby kacířství zničil; dožil se však jen toho, že viděl svá vojska zničená v bojích, vyprázdňenou pokladnu, mnohá jeho území ohrožovaly vzpoury, zatímco víra, kterou se marně snažil potlačit, se šířila. Ka-

rel V. bojoval proti všemohoucí síle. Bůh prohlásil: „*Bud' světlo,*“ avšak císař se pokoušel uchovat neporušenou tmou. Své záměry nedokázal uskutečnit. Předčasně zestárlý, vyčerpáný dlouhým bojem vzdal se nakonec trůnu a uchýlil se do samoty kláštera.

Další život Martina Luthera¹

Navzdory neustále narůstajícím úkolům reformace Luther nikterak nezanedbával záležitosti osobního života. V roce 1525 se oženil s bývalou jeptiškou Kateřinou z Bory. Demonstrativně tím také svůj pozitivní přístup k instituci manželství. Bohatá korespondence je dokladem vzájemného hlubokého vztahu. Ze šesti Lutherových dětí čtyři svého otce přežily. Velmi živý obraz představovala i Lutherova domácnost, která se ve skutečnosti neomezovala pouze na členy jeho rodiny, ale velmi často zahrnovala početné návštěvy spolupracovníků a přátel.

Martin Luther napsal během svého života řadu spisů a složil i mnohé duchovní písně, z nichž nejznámější začíná slovy „Hrad přepevný je Pán Bůh náš“. Zemřel 18. února 1546 v Eislebenu, kde se snažil urovnat spory mezi jednotlivými liniemi hraběcího rodu Mansfeldů. Místem jeho posledního odpočinku je wittenberský zámecký kostel.

---

¹ Tento oddíl doplnil redaktor

VELKÉ DRAMA VĚKŮ

*Vývoj křesťanství
a vize budoucnosti*

Ellen Gould Whiteová

Spisovatelka jedinečným způsobem plasticky vykresluje poslední dvě tisíciletí světových dějin, přibližuje nám jejich nejdůležitější mezníky i některé z jejich klíčových postav. Končí nádhernou „prorockou“ vizí, která nabízí naději na nový, lepší věk lidstva bez válek, konfliktů a utrpení. Knihu si můžete zdarma stáhnout na www.velkanadeje.cz, kde získáte i bližší informace o autorce.

SPOR POKRAČUJE

*Boj dobra a zla v dějinném
kontextu od starověku
po současnost*

Ludvík Švihálek

Autor se ve své knize zaměřuje na vývoj společnosti od roku 70 po Kr. až po současnost. Věnuje se nejen hlavnímu proudu dějin, ale zmiňuje i zdánlivě zanedbatelné události, které se však v kontextu boje mezi dobrem a zlem ukázaly jako stěžejní. Jeho výklad je navíc obohacen ještě o jeden důležitý rozměr – o porozumění dávným biblickým proroctvím, která však zároveň ovlivňují i životní osudy lidí v současnosti.

Knihy můžete zakoupit na stránkách www.adventorion.cz.

NA ÚSVITU DĚJIN

Ellen Whiteová

Úvodní část pětisvazkového díla „Drama věků“ přibližuje biblické příběhy Starého zákona od stvoření až do vlády krále Davida. Tyto příběhy se odehrály na úsvitu dějin. Přesto však promlouvají i do naší doby. Dobro, zlo, láska, nenávisť, věrnost, zrada či odpuštění jsou totiž i nám dnes důvěrně známé.

OD SLÁVY K ÚPADKU

Ellen Whiteová

Druhý svazek série „Drama věků“ provede čtenáře minulostí od dob slavného krále Šalomouna až po příchod Mesiáše. Na pozadí životních příběhů mnoha známých biblických postav autorka odkrývá tajemství úspěchu či příčiny úpadku lidské společnosti.

TOUHA VĚKŮ

Ellen Whiteová

V této knize je jedinečným způsobem představen život a dílo osobnosti, která výrazným způsobem ovlivnila dějiny lidstva – Ježíše Krista. Kniha je vydána v mnoha zemích a jazycích ve statisíkových nákladech.

POSLOVÉ NADĚJE A LÁSKY

Ellen Whiteová

Čtvrtá část pojednává o dramatických událostech na počátku našeho letopočtu. Čtenáři mohou sledovat osudy Ježíšových následovníků, kteří pro svoji víru byli ochotni nejen zažívat ústrky a nepohodlí, ale nezdráhali se nasadit i vlastní životy.

0000-200-1

26 ZASTAVENÍ NEJEN NAD ŽIVOTEM
V SERIÁLU HOPETV.CZ

DŮKAZ O BOHU

LZE BOHA DOKÁZAT?

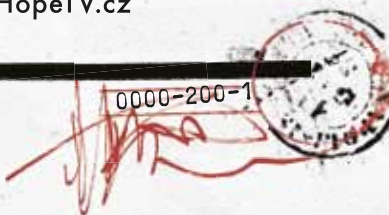
Své zkušenosti a osobní víru v Boha
s vámi sdílí pouliční misionář a duchovní
Kornelius Novak.

www.KorneliusNovak.cz
[www.fb.com/KorneliusNovak](https://www.facebook.com/KorneliusNovak)
www.HopeTV.cz

HopeTV.cz

0000-200-1

STŘEDISKO KORESPONDENČNÍCH KURZŮ

Nabídka pro vás –

INTERNETOVÉ A KORESPONDENČNÍ KURZY ZDARMA

Chcete získat hodnotné informace poštou nebo přes internet? Chcete společně s námi hledat čestné odpovědi na důležité otázky: V čem mi může v dnešní době pomoci Bible? Přežije naše modrá planeta? Jak mám najít smysl svého života? Co můžu udělat pro sebe i moje nejbližší, ať je nám spolu dobře?

UTOPIE?

Čemu a proč vlastně křesťané věří. 19 audio i video pořadů na téma křesťanství.

GLOBÁLNÍ PROBLÉMY

9 lekcí, které se věnují otázkám budoucnosti Země.

IMPULZY ŽIVOTA

Ve 28 lekcích získáte základní přehled o Bibli a víře v Boha.

OBJEVY V BIBLI

Kurz obsahuje 24 lekcí, které objasňují biblické odpovědi na otázky, které nás napadají.

HARMONICKÁ RODINA

V 8 lekcích se dozvíte, jak posílit rodinné vztahy.

VEZMI ZDRAVÍ DO SVÝCH RUKOU

Dozvíte se, co je zdravé, abyste si mohli svůj život opravdu vychutnat. 12 lekcí.

Kde můžete kurzy objednat:

Středisko korespondenčních kurzů

Newtonova 725/14, 702 41 Ostrava 2

tel.: 596 635 730, skk@casd.cz, www.skk.cz

LUTHER Martin

MUŽ,
KTERÉHO
DOBA
POTŘEBOVALA

Vydal Advent-Orion, spol. s r. o.

Roztocká 5, Praha 6

www.advent-orion.cz

Redakčně upravil Petr Krynský

Grafická úprava a sazba Robert Prokopec

Foto Wikipedia, Pixabay

Vydání první, Praha 2017

Vytiskla tiskárna ARTRON, s.r.o., Boskovice

ISBN 978-80-7172-693-7